

سقاخانه‌های مشهور ایران

۶ مهر ۱۳۹۳ ساعت ۱۱:۱۷

سقاخانه‌ها یکی از نمادهای شیعی است که در شهرهای مختلف ایران آثار و ابنیه فراوانی از آن وجود دارد. گرچه در سال‌های اخیر آنچنان که شایسته است در مورد این بناهای تاریخی توجه کافی صورت نگرفته و بسیاری از این آثار در معرض نابودی قرار دارد. در گزارشی که خواهید خواند به معرفی برخی سقاخانه‌های معروف ایران پرداخته شده است.

سقاخانه‌های حرم رضوی در مشهد

سقاخانه ایوان طلا

سقاخانه ایوان طلا بین راهروی دارالسیاده و ایوان طلا بوده؛ همان جایی که سنگاب خوارزمشاهی نصب بوده است. از این رو می‌توان گفت قدیمی‌ترین سقاخانه حرم محسوب می‌شده است.

سقاخانه میان عمارت

سقاخانه میان عمارت که هیچ نامی در منابع نداشته و فقط در اسناد با این نام شناخته شده است، آنجا که تعمیرات گنبد و موجب پرداختن به کارکنان آستان قدس رضوی خبر می‌دهد. به هر حال معلوم نیست این سقاخانه در کدام قسمت حرم و تا کی پابرجا بوده، اما تا سال ۱۳۳۱ نام سقاخانه میان عمارت در اسناد هست.

سقاخانه صحن نو

موتمن السلطنه یا مستشار الملک، بانی سقاخانه‌ای در وسط صحن نو (آزادی) بوده که ابعاد و اندازه آن تا اندازه‌ای شبیه سقاخانه نادری بوده است. ظاهراً در دوره پهلوی و در زمان نیابت تولیت محمد ولی اسدی به سال ۱۳۰۷ این سقاخانه خراب و به جای آن حوض بزرگی در وسط صحن ساخته شده که سنگاب سقاخانه هم در وسط حوض قرار داشته است.

ظاهراً شغل سقایی فقط مختص به سقاخانه‌ها نبوده و در قسمت‌های دیگر سقایی حضور داشته و وظایفی را انجام داده و بابت آن

حقوق دریافت می کردند، چنانچه در اسناد کارخانه زواری، کشیک‌خانه و قهوه‌خانه مبارکه نیز حضور سقایان قابل لمس است، سقایانی که غیر از آب دادن وظایف دیگری مانند کر بستن، نظافت حوض صحن عتیق و انجام خدمات در مراسم تعزیه‌خوانی را عهده‌دار بودند.

سقاخانه‌های تهران

سقاخانه نوروزخان

این سقاخانه در خیابان پانزده خرداد شرقی، جنب بازار آهنگران واقع شده و در گذشته نه‌چندان دور از معروف‌ترین سقاخانه‌های تهران به شمار می‌رفت. سرتاسر گذر این سقاخانه طاق‌بندی شده بود و شمایل بزرگان دینی و مذهبی، علم، بیرق و علامت سیاه را به آن می‌آویختند. زورخانه‌ای به همین نام در کنار این سقاخانه وجود داشت که از زورخانه‌های معروف و نامی شهر به شمار می‌رفت و دالان ورودی آن از زیر سقاخانه نوروزخان می‌گذشت. امروزه این سقاخانه از رونق افتاده و چندان مورد توجه نیست.

سقاخانه عزیز محمد

این سقاخانه از موقوفات شخصی به نام عزیز محمد (که بانی آن نیز به شمار می‌آید) است. بنای سقاخانه دارای آب انبار قدیمی و حوضچه آب و شیر و پاشیر است. در این سقاخانه جایگاهی خاص برای روشن کردن شمع تعبیه شده است. در زیر شیر آب، سنگی با سطح صاف بر سینه دیوار نصب و بر آن حک شده است: «الاحقر - حاج‌عباس فرزند محمد به عنوان یادگار در آب و پاسنگ و لوله‌کشی...» بقیه جمله بر اثر گذشت زمان از بین رفته است. سقاخانه عزیز محمد در خیابان وحدت اسلامی (شاهپور سابق) خیابان مهدی‌خانی قرار دارد.

سقاخانه کل عباسعلی

این سقاخانه در خیابان وحدت اسلامی قرار دارد و قدمت آن به دوره قاجار می‌رسد. سقاخانه کل عباسعلی شهریور ۱۳۱۱ شمسی مرمت و بازسازی شد. در سال‌های اخیر نیز از طرف کسبه محل، برخی نقاط تخریب شده آن مورد بازسازی قرار گرفت.

سقاخانه آینه

این سقاخانه در خیابان ظهیرالاسلام واقع است. در تزئینات این سقاخانه آینه‌کاری بسیار به کار رفته و همین موجب نامگذاری سقاخانه شده است. این سقاخانه توسط حاج میرآخور در سال ۱۳۰۴ هـ. ق بنا شد و یکی از پر زرق و برق‌ترین سقاخانه‌های تهران به شمار می‌رود.

سقاخانه آشیخ هادی

این سقاخانه در محله آشیخ هادی، منسوب به آقا شیخ هادی نجمآبادی، عالم معروف تهران که از سال ۱۳۰۵ هجری قمری در آن محله سکونت داشته بنا شده است. در مورد بانی و واقف سقاخانه، مطالب متفاوتی در منابع قید شده است. این سقاخانه، گذشته از نقش مذهبی - خدماتی خود در جامعه شهری آن روزگار، نقش سیاسی - تاریخی نیز پیدا می‌کند. داستان قتل ماژور ایمبری در این زمینه مشهور است.

سقاخانه‌های اصفهان

سقاخانه صفوی از آثار گرانبهای دوره صفوی در کوچه هارونیه، چند ماه پیش در جریان احیای میدان امام علی(ع) تخریب شده است.

سقاخانه «دردشت» اصفهان در بازار دردشت از نمونه‌های عالی کاشیکاری اسلامی است که نقوشی از واقعه کربلا و اشعاری در مدح ابوالفضل (ع) دارد.

سقاخانه «مسجد سید» و نیز سقاخانه «سر در مقبره علامه مجلسی» نیز از نمونه‌های بدیع و بی‌نظیر سقاخانه‌های اصفهان است.

یکی از قدیمی‌ترین این آثار که تنها سنگاب‌هایش برجا مانده، سقاخانه «عزیزالله» در میان چهارسوق بازار روبه‌روی ورودی مسجد جامع اصفهان است.

سنگاب‌های این اثر بدیع اسلامی در دوره شاه سلیمان صفوی توسط فرد خیری به نام عزیزالله نصب شده است که اکنون سنگاب‌ها به ضلع شرقی مسجد جامع (شبستان عمر) منتقل شده و بدون محافظت خاصی در زیر آفتاب و باران در معرض نابودی قرار دارد.

متن کتیبه این سنگاب به خط نستعلیق برجسته از این قرار است: «نظام داد عزیز این بنای عالی را / به عهد خسرو اقلیم دین سلیمان شاه (سقی‌الله ثراه و جعل الجنه مأویه) / ز بهر خیر تراشید سنگ آب زلال / که بر یزید توان کرد لعن خاطرخواه / رقم زد از پی تاریخ خامه مسعود / سبیل باد سقاخانه عزیزالله.»

سقاخانه «طوقچی» در جنوب شرقی محله طوقچی و سقاخانه «آقا میرزا روضاتی» در خیابان طالقانی امروزی اصفهان نیز از زیباترین سقاخانه‌ها است که اشعار محتشم کاشانی و کاشیکاری‌های بی‌نظیری دارد.

سقاخانه‌های محله «جوباره» با وجود یهودی‌نشین بودن این منطقه در گذشته نشان دیگری از عشق سایر ادیان ساکن در اصفهان به اباعبدالله دارد.

سقاخانه «پنجشنبه دین» روبه‌روی سردر مسجد جورجیر در خیابان حکیم و سقاخانه مسجد حکیم و نیز سقاخانه «مدرسه چهارباغ» و سقاخانه «مسجد عتیق» نمونه‌های دیگری از نبوغ اصفهانی‌ها در ساخت سقاخانه‌هاست.

سقاخانه‌های حاج آقا شجاع، درب کوشک، بیدآباد، حاج محمدجعفر و قصردشت به همراه سقاخانه‌های گرگ یراق، حاج علی، آقا نور و سقاخانه ترک‌ها در کنار سقاخانه تاج‌الدین و نیز مسجد ذکرائله و سقاخانه مسجد لبنان از دیگر سقاخانه‌های مهم و قدیمی شهر اصفهان است.

سقاخانه‌های تبریز

سقاخانه اهراب

مربوط به سده‌های متاخر دوران تاریخی پس از اسلام - دوره قاجار است و در تبریز، جاده اهراب، سقاخانه اهراب واقع شده و این اثر ششم اسفند ۱۳۸۵ با شماره ثبت ۱۷۵۰۳ به‌عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است.

منبع: جام جم

آدرس مطلب :

<https://www.cafetariikh.com/news/۲۸۲۴۵/های-سقاخانه/۲۸۲۴۵>